

การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออก

วุฒิชัย วิภาทานั่ง^{1*}

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1. เพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออก 2. เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานกรณีศึกษากลุ่มจักสานจังหวัดชลบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลจากการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารตำรา กรมส่งเสริมอุตสาหกรรมและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการ นักออกแบบและผู้ประกอบการ นำมาวิเคราะห์และพัฒนาได้ลักษณะรูปแบบของเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออกทั้งหมด 8 เกณฑ์คือ 1. อัตลักษณ์ไทย 2. รูปแบบ 3. กระบวนการผลิต 4. วัสดุ 5. การใช้งาน 6. ความสวยงาม 7. คุณค่า 8. การออกแบบและตกแต่ง จากการประเมินประสิทธิภาพของเกณฑ์โดยนักวิชาการมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64 นำรูปแบบเกณฑ์ที่พัฒนาขึ้น สร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม จำนวน 15 รูปแบบ ผลการประเมินคุณภาพต้นแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานเพื่อส่งออกของนักวิชาการพบว่า กลุ่มที่ 1 มีคุณภาพอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.85 กลุ่มที่ 2 มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.14 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54 โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานจากทั้ง 2 กลุ่ม ที่มีคะแนนมากที่สุดคือ รูปแบบที่ 13 กระเป๋าสตรี มีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.95 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.04 นำรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพมากที่สุด มาประเมินความพึงพอใจจากกลุ่มตัวอย่าง ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาอยู่ระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ประกอบการ อยู่ระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย 3.78 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.67 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ที่สนใจอยู่ระดับความพึงพอใจมาก มีค่าเฉลี่ย 4.29 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.63 แบบจำลองการพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออกมีองค์ประกอบหลักคือ รูปแบบผลิตภัณฑ์และเกณฑ์การออกแบบ รูปลักษณ์เครื่องจักสาน ทฤษฎีการวิจัย แนวคิดในการออกแบบประกอบด้วย การประเมินผลเกณฑ์การออกแบบ

คำสำคัญ: มาตรฐานผลิตภัณฑ์ เครื่องจักสาน การส่งออก

¹ นักศึกษาหลักสูตรดุริยางคศิลป์บัณฑิต สาขาวิชาศิลปะและการออกแบบ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

จังหวัดพิษณุโลก e-mail : Wutti_jin@hotmail.com

*ผู้นิพนธ์หลัก อีเมล e-mail : Wutti_jin@hotmail.com

DEVELOPMENT ON STANDARDS OF BASKETRY PRODUCT FOR EXPORT

Wuttichai Withatanang^{1*}**Abstract**

The study is mainly aimed to 1) Develop the production standard of basketry product for export. 2) Develop as well as evaluate the quality of basketry product toward the case study of Chonburi province and Phra Nakhon Si Ayutthaya Basketry product group. The result regarding data collection from sample group can be developed into 8 mainly standards in order to measure the production of basketry product for export; 1) Identity 2) Form 3) Production Process 4) Material 5) Usability 6) Beauty 7) Value 8) Design and decoration. The result also shows the average at 4.41 of the high level evaluated by the academicians as well as the average of standard deviation at 0.64. By developing the standard measurement, it can be able to create 15-basketry patterns from 2 main sample groups which the evaluation result presents the mediate quality level at the average of 3.49 and the average of standard deviation at 0.85 from the first group. Meanwhile, the second group shows the high quality level at the average of 4.14 as well as the average of standard deviation at 0.54. It is further summarized that the 13th basketry pattern of woman bag from both group shows the highest score with the average at 4.95 and the average standard deviation at 0.04. When the study brings the highest quality product to evaluate the satisfaction, it shows that there is a high satisfaction from the university students with the average at 4.02 and the average standard deviation at 0.65. Moreover, the score of satisfaction from the entrepreneur is high with the average of 3.78 and the average of standard deviation at 0.67, also the score of satisfaction from the people in general is also high with the average of 4.29 and the average of standard deviation at 0.63. In summary, there are main compositions creating the pattern of developing on production standard toward basketry product for export which are pattern and design standard, basketry product appearance, research theory, meanwhile the concept of basketry product design is the evaluation of design standard.

Keyword : standards Basketry Product Export

¹ Graduate Students, Department of Art and Design, Faculty of Architecture, Naresuan University, Phitsanulok, e-mail: Wutti_jin@hotmail.com

*Corresponding author, e-mail: Wutti_jin@hotmail.com

บทนำ

ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานถือได้ว่าเป็นผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่งของไทยที่มีการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นอดีตจนถึงรุ่นปัจจุบันโดยผ่านกระบวนการคิดค้นกรรมวิธีการต่างๆ ขึ้นมา เพื่อใช้สร้างเป็นเครื่องมือ เครื่องใช้สอยที่มีประโยชน์สอดคล้องสำหรับการดำรงชีวิตประจำวัน แต่เมื่อกาลเวลาได้เปลี่ยนแปลงไป เทคโนโลยีใหม่ๆ เริ่มเข้ามามีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตมากขึ้น ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานนั้นถูกเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยใหม่ โดยมีการประยุกต์ด้านรูปแบบ การนำไปใช้งานแบบใหม่ นำวัสดุที่ทันสมัยที่นอกเหนือจากวัสดุท้องถิ่นและธรรมชาติมาประกอบเป็นรูปทรงให้มีความแปลกใหม่มากขึ้น รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไทย ได้มีการพัฒนาและสร้างกันมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยที่สมัยก่อนอาจเป็นแค่ทำเพื่อใช้กันเองในครอบครัวและแลกเปลี่ยนกันเองในชุมชน แต่ปัจจุบันรูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานนั้นสามารถสร้างให้เกิดเป็นรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน และกลายเป็นธุรกิจขนาดเล็กที่สามารถเห็นได้ทั่วไปในท้องตลาด และกลายเป็นสิ่งที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ประเภทนี้ ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน จึงได้เป็นผลิตภัณฑ์ส่วนหนึ่งในโครงการ “หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์” (One Tambon One Product : OTOP) ที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้นเพื่อมุ่งเป้าหมายให้แก่ชุมชนและการนำเอาภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างงานให้เป็นเอกลักษณ์ โดยการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองภายใต้นโยบายแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและความยากจนของประเทศด้วยการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากหญ้าของรัฐบาล โดยเน้นพัฒนาและส่งเสริมธุรกิจชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนให้มีรายได้เป็นของตนเอง สามารถพึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นด้วยการกำหนดให้แต่ละชุมชนหรือตำบลหนึ่งๆ มีผลิตภัณฑ์หลักอย่างน้อย 1 ประเภท ซึ่งได้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น/ทรัพยากรในท้องถิ่นมาปรับใช้ในการผลิตและพัฒนาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ของแต่ละชุมชน และพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้นให้เกิดประโยชน์ในเชิงพาณิชย์พร้อมทั้งเชื่อมโยงให้เกิดการพัฒนาาร่วมกันทั้งระบบระหว่างวิสาหกิจชุมชนหรือท้องถิ่น

ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ที่เป็นประเภทงานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ได้มีเกณฑ์ในการพัฒนาสินค้าเพื่อให้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปกันเพียงภายในประเทศซึ่งใช้หลักเกณฑ์มาตรฐานจากสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม หรือที่เรียกย่อๆ ว่า สมอ. ได้มีโครงการจัดทำมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อรองรับการพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือระดับพื้นบ้านที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ซึ่งวัตถุประสงค์ของโครงการที่สำคัญคือส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองและแสดงเครื่องหมายการรับรองเพื่อส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ให้เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายและสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เน้นให้มีการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยมุ่งให้ความสำคัญของการนำภูมิปัญญาชาวบ้านและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น มาพัฒนาและสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์ให้สูงขึ้น ซึ่งผลิตภัณฑ์หัตถกรรมจักสานก็ได้ใช้เกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) เป็นเครื่องมือในการประเมินรูปแบบผลงานที่สร้างออกมา และในปัจจุบันก็ได้มีเกณฑ์อีกอย่างคือเกณฑ์การคัดสรรสุดยอด หนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (Handbook for the Selection of OTOP Product Champion - OPC) เป็นโครงการตามนโยบายการดำเนินงานโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อจัดทำฐานข้อมูลผู้ผลิตผู้ประกอบการ OTOP และการจัดระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (1 – 5 ดาว) ที่จะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ นำไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดแผนการส่งเสริมและพัฒนาได้อย่างเหมาะสม นั่นคือเกณฑ์ต่างๆ ที่เป็นที่ยอมรับกันในการสร้างงานผลิตภัณฑ์พื้นบ้านของไทย แต่เกณฑ์ในด้านการสร้างงานจักสานเพื่อการส่งออกเพื่อเป็นที่ยอมรับในต่างชาตินั้น ยังไม่มีกฎเกณฑ์ให้เป็นตัวตั้งหรือยอมรับในด้านการผลิตขึ้นมาและนี่คือปัญหาหลักอีกอย่างสำหรับผู้ผลิตงานหัตถกรรมจักสานในชุมชนประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานเพื่อการส่งออก
2. เพื่อพัฒนาและประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานกรณีศึกษากลุ่มจักสานจังหวัดชลบุรีและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาารูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานในเขตภาคกลางของ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2532, หน้า 90) และ (มานิช กงกะนันท์, 2538, หน้า 76) ประกอบด้วย

1. รูปแบบ 2. ประโยชน์ใช้สอย 3. ความสวยงาม 4. ความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม 5. รูปทรง
6. ลวดลายจักสาน 7. วัสดุ 8. การสร้าง

2. ขอบเขตการศึกษาและพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการออกแบบเครื่องจักรสานเพื่อการส่งออก โดยการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก

- 2.1 เกณฑ์มาตรฐานการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)
- 2.2 แนวทางและหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ไทย (Opc.)
- 2.3 ภาคเอกสารและตำรา
- 2.4 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน
- 2.5 นักวิชาการผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน
- 2.6 ผู้ประกอบการด้านการส่งออกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย

3. ขอบเขตด้านการประเมินคุณภาพของรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน

1. อัตลักษณ์ไทย 2. รูปแบบ 3. กระบวนการผลิต 4. วัสดุ 5. การใช้งาน 6. ความเหมาะสม
7. คุณค่า 8. การออกแบบ/การตกแต่ง
4. ขอบเขตด้านประเมินความพึงพอใจของผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน ประยุกต์ใช้แนวคิดของ (วิบูลย์ ลีสุวรรณ, 2538, หน้า 90) ได้แก่

1. ด้านรูปแบบ 2. ด้านประโยชน์ใช้สอย 3. ด้านความสวยงาม 4. ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม

วิธีการดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1. การศึกษารูปแบบและเกณฑ์การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานในเขตภาคกลาง

1. ศึกษาารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานในเขตภาคกลาง
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่
 - 1.1 กลุ่มจักสานหัวเวียง อำเภอเสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
 - 1.2 กลุ่มจักสานพนัสนิคม อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี
2. ศึกษาเกณฑ์การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานเพื่อการส่งออก
 - 2.1 เกณฑ์มาตรฐานการออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)
 - 2.2 ศึกษาแนวทางและหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอดผลิตภัณฑ์ไทย (Opc)
 - 2.3 ศึกษาหลักในการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักรสานจากเอกสารตำรา

3. ศึกษาแนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างคือ
 - 3.1 ผู้ทรงคุณวุฒิด้านผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน 3 ท่าน
 - 3.2 นักวิชาการผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน 2 ท่าน
 - 3.3 ผู้ประกอบการด้านการส่งออกผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย 3 ท่าน

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาเกณฑ์ผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานเพื่อการส่งออก

สรุปข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 นำไปสู่การตรวจประเมินหาค่าความเที่ยงตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และนำผลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบในมิติต่างๆเพื่อนำไปพัฒนาและสร้างเป็นเกณฑ์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักรสานเพื่อการส่งออก

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินคุณภาพเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานเพื่อการส่งออก

นำรูปแบบของเกณฑ์ที่ได้พัฒนาขึ้น ทำการหาประสิทธิภาพของเกณฑ์ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการประเมินประสิทธิภาพได้แก่ นักวิชาการด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักรสานจากกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์จำนวน จำนวน 5 ท่าน

โดยมีเกณฑ์ในการประเมิน 5 ระดับดังนี้

4.51-5.00	หมายถึง	มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากที่สุด
3.51-4.50	หมายถึง	มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมมาก
2.51-3.50	หมายถึง	มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากที่สุดปานกลาง
1.51-2.50	หมายถึง	มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมมากที่สุดน้อย
1.00-1.50	หมายถึง	มีประสิทธิภาพอยู่ในระดับที่เหมาะสมน้อยที่สุด

ขั้นตอนที่ 4 พัฒนาและสร้างต้นแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน จำนวน 15 รูปแบบ

โดยใช้กรอบเทคนิคการพัฒนาLuddington (อ้างใน นิรัช สุตสังข์,2543,หน้า23) คือ

1. สร้างรูปแบบ 2. เลือกเสนอความคิดเห็นที่ดีที่สุด 3. เขียนแบบเพื่อการผลิต
4. สร้างหุ่นจำลอง 5. ประเมินการออกแบบ

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินคุณภาพรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการประเมินรูปแบบได้แก่ นักวิชาการด้านผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักรสานจากกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงพาณิชย์จำนวน จำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 6 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักรสานที่พัฒนาขึ้น

ประชากรได้แก่ นักศึกษาด้านออกแบบผลิตภัณฑ์ และผู้ประกอบการ ผู้สนใจในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักรสาน ประเมินจำนวนเกิน 10,000 คน

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ 370 คน (การคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane.1973.p.125) ประกอบด้วย

1. นักศึกษาทางด้านออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 150 คน
2. ผู้ประกอบการ จำนวน 50 คน
3. ผู้สนใจในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักรสาน จำนวน 170 คน

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไทย ได้มีการจำแนกรูปแบบแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานแบบดั้งเดิม (Traditional basketry products)

รูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในกลุ่มนี้ โดยรวมยังคงมีลักษณะของภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมที่มีการใช้งานที่ตรงไปตรงมาและสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวันภายในชุมชน ผลิตภัณฑ์มาเพื่อตอบสนองการใช้งานจริง มีการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกันเองภายในชุมชนเป็นส่วนมาก การออกแบบและการสร้างยังคงใช้แนวคิดแบบเก่าที่เรียนรู้จากบรรพบุรุษในการสืบทอดต่อกันมา อาจจะมีเพียงการเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวัสดุในการผลิตแค่บางส่วน เช่น การมัด การถัก ที่แบบดั้งเดิมใช้วัสดุจากธรรมชาติคือ เถาวัลย์ เส้นใยจากพืช แต่มาในยุคปัจจุบันอาจจะนำเอาวัสดุสังเคราะห์มาใช้ เช่น เชือก เส้นพลาสติก เป็นต้น รูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานกลุ่มนี้มีความเป็นอัตลักษณ์ของตนเองที่เด่นชัดซึ่งเฉพาะ ที่ยังคงอยู่คู่กับวัฒนธรรมชุมชนในปัจจุบัน ตัวอย่างของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานกลุ่มนี้โดยมีชื่อเรียกเฉพาะได้แก่ ตะข่อง กระชัง ลอบ อีจู้ โซ ชะนาง สวิง ตระกร้า กระจาด กระบุง ชะลอม ฯลฯ เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานแบบประยุกต์ (Applied traditional basketry products)

รูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในกลุ่มนี้ มีลักษณะที่นำเอาทักษะความชำนาญที่เป็นภูมิปัญญาแบบดั้งเดิมมาปรับเปลี่ยนและพัฒนาในรูปแบบให้เป็นผลิตภัณฑ์จักสานแบบใหม่ โดยการออกแบบและสร้างผลงานขึ้นมานั้น เน้นตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในสังคมยุคสมัยใหม่ ซึ่งผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในกลุ่มนี้มีการประยุกต์ที่แตกต่างไปจากเดิม ทั้งด้านรูปแบบ รูปทรง การใช้งาน วัสดุในการผลิต ลวดลายจักสานและสีสันทในการตกแต่ง รูปแบบมีการผสมผสานกันหลากหลายตามความถนัดของช่างและความต้องการของผู้ใช้ ส่วนมากผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมาจะไม่ใช่เพียงการแลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกันเองเฉพาะในชุมชนเท่านั้น แต่จะมีการแลกเปลี่ยนซื้อขายกันแบบเชิงการค้ากับบุคคลภายนอกชุมชน เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้ที่สนใจ การออกแบบจึงประยุกต์ตามแนวคิดที่อิสระไม่มีแบบที่ตายตัว บางผลิตภัณฑ์จะถูกดัดแปลงโดยการนำเอาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานแบบดั้งเดิม มาประยุกต์ให้เกิดการใช้งานในรูปแบบใหม่ เช่น การนำเอาส้อมจับปลามาดัดแปลงประยุกต์ให้เป็นฐานรองโต๊ะ ของประดับตกแต่งบ้านอาหารและร้านค้า การนำเอากระชังดักปลา มาสร้างให้เป็นโคมไฟประดับตกแต่ง หรือการดัดแปลงเอาไซดักปลา มาย่อขนาดให้เล็กลงเพื่อเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกที่เกี่ยวกับเครื่องรางความเชื่อ เป็นต้น แต่บางผลงานก็ถูกออกแบบผลิตขึ้นมาใหม่ โดยใช้พื้นฐานความชำนาญด้านช่างที่มีอยู่ เช่น กระเป๋าจักสานสุภาพสตรี กล่องใส่ทิชชูจักสาน โคมไฟจักสาน กล่องใส่เครื่องประดับ และผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจักสานประเภทต่างๆ เป็นต้น

กลุ่มที่ 3 ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานแบบหัตถศิลป์ (Fine craftsmanship basketry products)

รูปแบบของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในกลุ่มนี้ มีลักษณะผลงานที่ใช้ทักษะและความชำนาญหรือจิตวิญญาณขั้นสูงในการสร้าง รูปแบบที่ออกมาจึงเปรียบได้กับผลงานทางศิลปะแขนงหนึ่งที่จะต้องมีความละเอียดใจในการทำเป็นอย่างมาก ผลงานจึงมีความแตกต่างไปจากแบบดั้งเดิมอย่างเห็นได้ชัด ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานประเภทนี้จึงถือได้ว่าเป็นผลงานแบบหัตถศิลป์ มีกระบวนการในการสร้างและออกแบบที่มีความประณีต ลวดลายที่เกิดขึ้นบนตัวผลิตภัณฑ์มีความแปลกตา สวยงาม ละเอียด และมีขั้นตอนในการสร้างที่ซับซ้อนยากที่ใครจะลอกเลียนแบบได้ การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานประเภทนี้จึงอาจแฝงไปด้วยอุดมคติ ความเชื่อและประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้องในการทำ เมื่อออกมาเป็นผลงานแล้วผลิตภัณฑ์โดยรวมจึงมีลักษณะที่ตอบสนองการใช้งานเฉพาะบางกลุ่ม ประโยชน์ใช้สอยอาจจะเป็นแค่ส่วนรองลงมาเมื่อเทียบกับผลงานที่ถูกสร้างขึ้น รูปร่างรูปทรงอาจจะดูแล้วไม่เหมาะสมกับการใช้งาน แต่จุดเด่นที่เห็นได้ชัดของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานประเภทนี้คือรูปแบบที่แสดงออกถึงความมีคุณค่า

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลำดับ	เกณฑ์การออกแบบ	เอกสารตำรา				ผู้ทรงคุณวุฒิ			นักวิชาการ			ผู้ประกอบการ			ผู้เชี่ยวชาญหรือคณะกรรมการ	
		1	2	3	4	1	2	3	1	2	3	1	2	3		
19	แสดงความเป็นไทย					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
20	ความประณีต					✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	8
21	ความโดดเด่น							✓					✓			2
22	ตอบสนองความต้องการ					✓			✓			✓	✓			4
23	ความเป็นศิลปะไทย					✓			✓			✓	✓			6
24	มีคุณภาพ					✓			✓							3
25	ทนทาน แข็งแรง					✓							✓			3
26	ความเหมาะสม					✓							✓			3
27	แสดงควมมีคุณค่า								✓				✓			5
28	ความแตกต่าง													✓		1
29	ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม													✓		2

□

2.การพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออก

ตารางที่ 2 ตารางการสังเคราะห์เพื่อให้ได้เกณฑ์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

ลำดับ	รายการ	จำนวน ความซ้ำ	ร้อยละ
1	เอกลักษณ์ความเป็นภูมิปัญญา/แสดงความเป็นไทย	13	11.0
2	ความคงไว้ศิลปหัตถกรรม/ความเป็นศิลปะไทย	12	10.0
3	ลักษณะทั่วไป/รูปแบบ/คุณสมบัติ/รูปทรง/ขนาด/	11	9.5
4	การผลิต/การผสมผสาน/ความเหมาะสม	11	9.5
5	วัสดุ	11	9.5
6	ประโยชน์ใช้สอย/การใช้งาน	11	9.5
7	ความสวยงาม	9	8.0
8	รูปลักษณะการออกแบบความโดดเด่น/ความแตกต่าง/แสดงควมมี คุณค่า	9	8.0
9	คุณภาพ/ทนทาน แข็งแรง/ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม	8	7.0
10	ความประณีต	7	6.0
11	สี/ ลวดลาย/การตกแต่งสี	7	6.0
12	ตอบสนองความต้องการ/ผู้ใช้งาน/ผู้บริโภค/ราคา / ต้นทุน	7	6.0
รวม		116	100

จากตาราง ผลจากการสังเคราะห์ด้วยวิธีการคัดกรองข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงและสอดคล้องกันจากความซ้ำ ได้นำข้อมูล มาสังเคราะห์ วิเคราะห์ สรุปผลและสร้างเกณฑ์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานเพื่อการส่งออก โดยผ่านการประเมินประสิทธิภาพจากนักวิชาการ 5 ท่าน ดังนี้

1. อัตลักษณ์ไทย

1.1 ภูมิปัญญาไทย ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบและคุณลักษณะที่สะท้อนความเป็นเลิศและแสดงเรื่องราวของความเป็นภูมิปัญญาจากท้องถิ่นจากองค์ความรู้ดั้งเดิมที่สร้างสรรค์และคิดค้นขึ้นมาเอง

1.2 ศิลปหัตถกรรมไทย ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบและคุณลักษณะสะท้อนความเป็นเลิศของทักษะและความชำนาญที่สร้างขึ้นด้วยมือเป็นหลัก อันแสดงออกถึงความเป็นไทยที่ชัดเจน

1.3 มีอัตลักษณ์เฉพาะตน ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบและคุณลักษณะเป็นภูมิปัญญาจากท้องถิ่นดั้งเดิม ที่มีการพัฒนาสร้างสรรค์แบบเฉพาะตน โดยสื่อถึงความเป็นไทย

2. รูปแบบ

2.1 ลักษณะทั่วไป ผลิตภัณฑ์มีความเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย รูปร่างมีความเรียบร้อย สะอาด ไม่มีเส้นขน เส้น ผุ่นผง รา ร่องรอยตำหนิใดๆ ดูแลรักษาง่าย

2.2 รูปแบบ ผลิตภัณฑ์มีรูปแบบคุณลักษณะถูกต้องครบถ้วนสมบูรณ์มีความเข้ากันดีขององค์ประกอบโดยรวม

2.3 คุณสมบัติ ผลิตภัณฑ์มีคุณสมบัติพื้นฐานสูงและครบถ้วน ไม่เป็นพิษหรือทำลาย มีความแข็งแรง
คงทน

2.4 รูปทรง ผลิตภัณฑ์มีลักษณะทางด้านรูปทรงที่ สม่่าเสมอ ไม่บิดเบี้ยวเอนเอียง ดูแล้วมีงคง
แข็งแรง

2.5 ขนาด ผลิตภัณฑ์มีขนาดที่สมมาตร สมสัดส่วน เหมาะสมกับการใช้งานจริง

3. กระบวนการผลิต

3.1 การผลิต ผลิตภัณฑ์มีลักษณะในการสร้างและขึ้นรูปโดยใช้ทักษะความชำนาญด้วยมือเป็นหลัก
ที่ละเอียด ตัดแน่น คงทนและสมบูรณ์แบบ ถูกต้องตามแบบผลิตภัณฑ์ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาหัตถกรรมไทย

3.2 การผสมผสาน ผลิตภัณฑ์มีลักษณะการผลิตแบบผสมผสานทั้งวัสดุทดแทน การประกอบ การยึด
มีความเหมาะสมเข้ากับชิ้นงานได้อย่างกลมกลืนและต้องไม่ทำให้ชิ้นงานขาดความสวยงามตามธรรมชาติ

3.3 ความเหมาะสม ผลิตภัณฑ์มีลักษณะในการสร้างที่ได้ความเหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบการใช้งาน
อันแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของหัตถกรรมไทยอย่างแท้จริง

3.4 ความประณีต ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะของความประณีตของลวดลาย การทำสี การตกแต่ง การยึดติด
การประกอบ ที่ละเอียดและสมบูรณ์แบบที่แสดงความเป็นศิลปะไทย

4. วัสดุ

4.1 วัสดุจากท้องถิ่น ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะของวัสดุที่มีคุณภาพ มีความแข็งแรงคงทน ไม่มีตำหนิ
เรียบตรง มีความเหมาะสมกับผลิตภัณฑ์โดยเป็นวัสดุจากท้องถิ่นที่มาจากธรรมชาติเป็นหลัก

4.2 รักษาสิ่งแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะเป็นการนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้เป็นหลัก และไม่กระทบ
ต่อสิ่งแวดล้อม

4.3 ไม่มีพิษหรือทำลาย ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะของการใช้วัสดุมาผลิตที่มีความปลอดภัย ไม่มีพิษ
ต่อร่างกายและทำลายสิ่งแวดล้อม

5. ประโยชน์

5.1 การใช้งาน ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะที่บ่งบอกการใช้งานได้จริง ชัดเจน และมีประโยชน์ใช้สอย
สะดวกสบาย มีความสอดคล้องกับผลิตภัณฑ์

5.2 เหมาะสมราคา ต้นทุน ผลิตภัณฑ์มีลักษณะเหมาะสมราคา และต้นทุนในการสร้างผลิตภัณฑ์

5.3 ตอบสนองความต้องการ ผลิตภัณฑ์ควรมีลักษณะที่แสดงออกถึงประโยชน์ใช้สอยที่ไม่ซับซ้อน
ง่ายต่อการใช้งาน

5.4 การดูแลรักษา ผลิตภัณฑ์มีลักษณะของความแข็งแรง คงทน ง่ายต่อการดูแลรักษาและจัดเก็บ

6. ความสวยงาม

6.1 ความโดดเด่น ผลิตภัณฑ์มีลักษณะความเหมาะสมของรูปแบบที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์ของความเป็นไทย
เฉพาะตนที่ไม่ซ้ำใคร

6.2 กลมกลืน ผลิตภัณฑ์มีลักษณะความเหมาะสมของรูปแบบโดยรวม มีความกลมกลืนของวัสดุ
ลวดลาย สี รูปทรงสมบูรณ์แบบครบองค์ประกอบ

6.3 ความเรียบร้อย รูปแบบของผลิตภัณฑ์มีลักษณะความเรียบร้อยของวัสดุ ลวดลาย สี รูปทรง การผสมผสาน

6.4 ความสมมาตร ผลิตภัณฑ์มีลักษณะของรูปทรง รูปร่างมีขนาดใกล้เคียงกัน ไม่บิดเบี้ยว เอนเอียง

6.5 สมสัดส่วน ผลิตภัณฑ์มีลักษณะรูปแบบสมสัดส่วน รูปทรงมีความเหมาะสมกับการใช้งาน

7. คุณค่า

7.1 แสดงความมีคุณค่า ผลิตภัณฑ์มีลักษณะที่แสดงออกถึงความมีคุณค่า สื่อได้ถึงภูมิปัญญาไทย

7.2 สื่ออัตลักษณ์ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะที่แสดงออกถึงความมีคุณค่า โดดเด่นไม่เหมือนใคร แสดงความมีอัตลักษณ์เฉพาะตน

7.3 ความคิดสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะที่แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบรูปร่าง รูปทรง ลวดลายและการใช้งานเฉพาะตนที่ไม่ซ้ำใคร

8. การออกแบบ / การตกแต่ง

8.1 สี ผลิตภัณฑ์มีลักษณะการใช้สีได้อย่างเหมาะสม สม่่าเสมอ กลมกลืน สวยงามยกเว้นกรณีที่มีการย้อมไล่ระดับสี หรือสานสลักสีในชิ้นงานเดียวกัน สีต้องไม่ตก และเมื่อลูบผลิตภัณฑ์จักสานแล้วสีต้องไม่ติดมือ

8.2 ลวดลาย ผลิตภัณฑ์มีลักษณะต้องมีความประณีต สวยงาม สม่่าเสมอ ครบถ้วน และ ถูกต้องตามแบบของผลิตภัณฑ์

8.3 การตกแต่ง ผลิตภัณฑ์มีลักษณะของการตกแต่งที่เรียบร้อยของสี ลวดลาย การขึ้นรูป การผสมผสานที่ครบถ้วนสมบูรณ์ ไม่มีตำหนิใดๆ ครบองค์ประกอบ

8.4 องค์ประกอบ ผลิตภัณฑ์มีลักษณะของรูปแบบครบถ้วนสมบูรณ์มีความเข้ากันได้ดีขององค์ประกอบโดยรวม

3. ผลการประเมินคุณภาพของเกณฑ์การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออกที่พัฒนาขึ้น

นำรูปแบบของเกณฑ์ที่ได้พัฒนาขึ้น ทำการหาประสิทธิภาพของเกณฑ์ โดยประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการประเมินประสิทธิภาพ ได้แก่ นักวิชาการ จำนวน 5 ท่าน

ตารางที่ 3 แสดงผลของการประเมินเพื่อหาประสิทธิภาพ (N=5)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. อัตลักษณ์ไทย	4.58	0.65	เกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด
2.รูปแบบ	4.16	0.78	เกณฑ์เหมาะสมมาก
3.กระบวนการผลิต	4.45	0.63	เกณฑ์เหมาะสมมาก
4.วัสดุ	4.73	0.36	เกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด
5.ประโยชน์	4.25	0.65	เกณฑ์เหมาะสมมาก
6.ความสวยงาม	4.16	0.77	เกณฑ์เหมาะสมมาก
7.คุณค่า	4.53	0.51	เกณฑ์เหมาะสมมากที่สุด
8.การออกแบบ/การตกแต่ง	4.45	0.81	เกณฑ์เหมาะสมมาก
ผลรวมทั้งหมด	4.41	0.64	เกณฑ์เหมาะสมมาก

จากตารางพบว่า ระดับประสิทธิภาพของเกณฑ์การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออกผลรวมทั้งหมดเกณฑ์อยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 4.41 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.64

4. การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

5. การประเมินคุณภาพผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน

โดยใช้เกณฑ์ที่ได้พัฒนาขึ้น 8 เกณฑ์ ได้แก่ 1. อัตลักษณ์ไทย 2.รูปแบบ 3.กระบวนการผลิต 4.วัสดุ 5.ประโยชน์ 6.ความสวยงาม 7.คุณค่า 8.การออกแบบ/การตกแต่ง ประเมินเกณฑ์โดยนักวิชาการ จำนวน 5 ท่าน

ตารางที่ 4 แสดงสรุปผลการประเมินรูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออก (N=5)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
กลุ่มหัวเวียงพระนครศรีอยุธยา			
รูปแบบที่1 กระเป๋าห้วย หมายเลข 1	3.39	0.94	เหมาะสมปานกลาง
รูปแบบที่2 กระเป๋าห้วย หมายเลข 2	3.51	0.96	เหมาะสมมาก
รูปแบบที่3 กระเป๋าห้วย หมายเลข 3	3.68	0.88	เหมาะสมมาก
รูปแบบที่4 กระเป๋าห้วย หมายเลข 4	3.41	0.82	เหมาะสมปานกลาง
รูปแบบที่ 5 กระเป๋าห้วย หมายเลข 5	3.20	0.80	เหมาะสมปานกลาง
รูปแบบที่6 ถาดรองตกแต่งและประดับ	3.49	0.68	เหมาะสมปานกลาง
รูปแบบที่7 ผอบเครื่องประดับ	3.78	0.87	เหมาะสมมาก
ผลรวม	3.49	0.85	เหมาะสมปานกลาง

ตารางที่ 4 (ต่อ)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
กลุ่มพนัสนิคมชลบุรี			
รูปแบบที่8 กระเป๋าดังลายพิกุล	4.73	0.33	เหมาะสมมากที่สุด
รูปแบบที่9 กระเป๋าลายน้ำไหล	4.51	0.53	เหมาะสมมากที่สุด
รูปแบบที่10 กระเป๋ามรกตลายขัด	4.30	0.65	เหมาะสมมาก
รูปแบบที่11 แจกัณลายขีด	4.42	0.61	เหมาะสมมาก
รูปแบบที่12 กระเป๋าลายปลา	3.55	0.64	เหมาะสมมาก
รูปแบบที่13 กระเป๋าหัวใจดอกพิกุล	4.95	0.04	เหมาะสมมากที่สุด
รูปแบบที่14 กระเป๋าถัวยลายขัด	3.36	0.77	เหมาะสมปานกลาง
รูปแบบที่15 ตะกร้ารองอเนกประสงค์	3.32	0.82	เหมาะสมปานกลาง
ผลรวม	4.14	0.54	เหมาะสมมาก

จากตารางพบว่า กลุ่มหัวใจเวียงพระนครศรีอยุธยา มีค่าเฉลี่ยผลรวมอยู่ในระดับเหมาะสมปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.85 โดย รูปแบบที่ 7 ผอบเครื่องประดับมีค่าเฉลี่ยผลรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 3.78 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.87 และกลุ่มพนัสนิคมชลบุรี ค่าเฉลี่ยผลรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก มีค่าเฉลี่ย 4.14, และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.54 โดย รูปแบบที่ 13 กระเป๋าหัวใจดอกพิกุล มีค่าเฉลี่ยผลรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.95 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.04

6. การศึกษาความพึงพอใจที่มีผลต่อรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการออกแบบ

โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความคิดเห็นกลุ่มตัวอย่าง 370 คน (จากการคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane.1973.p.125) ประกอบด้วย 1. นักศึกษาทางด้านออกแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 150 คน 2. ผู้ประกอบการ จำนวน 50 คน 3. ผู้สนใจในผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสาน จำนวน 170 คนโดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ (วิบูลย์ ลี สุวรรณ , 2538, หน้า 90) ได้แก่ 1. ด้านรูปแบบ 2. ด้านประโยชน์ใช้สอย 3. ด้านความสวยงาม 4. ด้านความคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม

แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ที่พัฒนาเสร็จแล้วโดยมีลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

- 4.50 - 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด
- 3.50 - 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับมาก
- 2.50 - 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับปานกลาง
- 1.50 - 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อย
- 1.00 - 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

ตารางที่ 5 แสดงผลรวมการประเมินความพึงพอใจ

กลุ่มตัวอย่าง

	กลุ่มหัวเวียงพระนครศรีอยุธยา			กลุ่มพนัสนิคมชลบุรี		
	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ผู้ประกอบการ (N= 50)	3.78	0.67	พึงพอใจมาก	3.98	0.67	พึงพอใจมาก
2. นักศึกษา (N=150)	4.22	0.59	พึงพอใจมาก	4.02	0.65	พึงพอใจมาก
3. บุคคลทั่วไป (N=170)	3.94	0.70	พึงพอใจมาก	4.29	0.63	พึงพอใจมาก
ผลรวม	3.98	0.65	พึงพอใจมาก	4.09	0.65	พึงพอใจมาก

จากตารางพบว่า ผลรวมระดับความพึงพอใจ กลุ่มหัวเวียงพระนครศรีอยุธยามีระดับความพึงพอใจมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.98 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65 และระดับความพึงพอใจผลรวมกลุ่มพนัสนิคมชลบุรีมีระดับความพึงพอใจมากโดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.09 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.65

อภิปรายผล

ในการศึกษารูปแบบของผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานในเขตภาคกลาง โดยรูปแบบของการสร้างผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในปัจจุบันมีอยู่ 3 กลุ่ม ได้แก่ เครื่องจักสานแบบดั้งเดิม เครื่องจักสานแบบประยุกต์ และ เครื่องจักสานแบบหัตถศิลป์ ในด้านของการออกแบบเครื่องจักสานนั้น ประเด็นในการออกแบบจะเป็นรูปแบบที่ผสมผสานกันหลากหลาย ทั้งการนำแนวคิดมาจากธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของสัตว์ สิ่งของ การเรียนแบบรูปทรงธรรมชาติ กับสิ่งที่ตามองเห็น บางสิ่งรูปทรงก็เกิดขึ้นจากประสบการณ์ทักษะในการผลิตและสร้างงานเฉพาะตัวของปราชญ์ท้องถิ่น รูปทรงที่ออกแบบมานั้นก็มาจากความเชื่อในเรื่องของสังคม วิถี ความเป็นอยู่ ในอีกด้านผู้ผลิตและช่างก็ได้รับอิทธิพลจากสังคมปัจจุบันในเรื่องของการลอกเลียนแบบ การนำต้นแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในสังคมมาทำการออกแบบและประยุกต์ให้เข้ากับงานตัวเองหรือเพื่อออกแบบตามผู้บริโภคที่มีความต้องการในงานนั้นๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปราชญ์ บริบูรณ์ (สัมภาษณ์, 10 พฤศจิกายน 2540) หัวหน้าโครงการส่งเสริมฝีมือจักสานอำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงรูปแบบเครื่องจักสานจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ช่างจักสานจะผลิตเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก ด้านรูปทรงมีการเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่ นำเครื่องจักสานแบบดั้งเดิมมาพัฒนา ดัดแปลง แล้วทำขึ้นมาใหม่ให้เข้ากับยุคสมัย ผลิตภัณฑ์บางชนิดได้ถูกออกแบบขึ้นมาใหม่ทั้งหมด บางชนิดมีการเลียนแบบหรือได้อิทธิพลมาจากต่างประเทศ

ผลจากการศึกษาเกณฑ์การออกแบบเครื่องจักสานเพื่อการส่งออก ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง นำมาพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานเพื่อการส่งออก ซึ่งประกอบด้วย 8 เกณฑ์ มีรายละเอียดดังนี้ 1. อัตลักษณ์ไทย ประกอบด้วย ภูมิปัญญาไทย ศิลปหัตถกรรมไทย และมีอัตลักษณ์เฉพาะตน 2. รูปแบบ ประกอบด้วย ลักษณะทั่วไป รูปแบบ คุณสมบัติ รูปทรงและขนาด 3. กระบวนการผลิต ประกอบด้วย การผลิต การผสมผสาน ความเหมาะสมและความประณีต 4. วัสดุ ประกอบด้วย การใช้วัสดุจากท้องถิ่น การรักษาสี วัสดุและไม่มีพิษหรือทำลาย 5. ประโยชน์ ประกอบด้วย การใช้งาน ความเหมาะสมราคา ตอบสนองความต้องการง่ายต่อการดูแลรักษา 6. ความสวยงาม ประกอบด้วย มีความโดดเด่น มีความกลมกลืน ความเรียบร้อย ความสมมาตร และสมสัดส่วน 7. คุณค่า ประกอบด้วย การแสดงความเป็นคุณค่า สื่ออัตลักษณ์ และความคิดสร้างสรรค์ 8. การออกแบบ/การตกแต่ง ประกอบด้วย สี ลวดลาย การตกแต่งและองค์ประกอบ โดยรูปแบบของเกณฑ์มีความสอดคล้องกับ ศักดิ์ชาย สิกขา (2548,บทคัดย่อ) ได้กล่าวถึง แนวทางการพัฒนางานหัตถกรรมอาจจะสรุปได้เป็น 3 ด้าน คือ ด้านวัสดุ ด้านกระบวนการผลิต และด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์และสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (2547-2550, มปน.) ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสาน ได้แก่ ลักษณะทั่วไป รูปทรง การใช้สีและการตกแต่ง ลวดลาย วัสดุ การผสมผสานการใช้วัสดุอื่น การผลิตขึ้นรูป สิ่งที่แสดงถึงอัตลักษณ์ รวมถึงสอดคล้องกับแนวคิดสุนันทา อินทร์พงษ์พันธ์ (2552) ได้กล่าวว่าสินค้าหัตถกรรม หมายถึง สิ่งที่ต้องใช้ฝีมือในการประดิษฐ์และมีความงามด้านศิลปะแฝงอยู่ โดยอาจจะใช้เครื่องจักร เครื่องมือ เครื่องทุ่นแรง ช่วยในการผลิต และมีการใช้เทคโนโลยีมาพัฒนากระบวนการผลิตหัตถกรรมให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานตลอดจนการปรุงแต่งความงามของศิลปะในงานหัตถกรรม เพื่อสนองความต้องการทางจิตใจและคตินิยม ความเชื่อรวมทั้งประโยชน์ใช้สอยทางร่างกายให้สอดคล้องกัน งานหัตถกรรมจึงกลายเป็นศูนย์รวมของ สหวิทยาการ ศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะ วิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ที่มีคุณค่าทางศิลปะวิทยาศาสตร์ สังคม ศาสนา และ วัฒนธรรม เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติและสืบทอดเป็นมรดกแห่งความภาคภูมิใจของคนในชาติ

แนวคิดในการประยุกต์การออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในปัจจุบัน เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนแปลงไป แนวคิดในการออกแบบของกลุ่มจักสานก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไป ทั้งทางด้านรูปทรง การผลิต วัสดุ ในด้านรูปทรงก็มีการประยุกต์ตามตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่อาจจะไม่เปลี่ยนแปลงมากเพราะในเรื่องของข้อจำกัดของช่างที่มีอยู่ การผลิตงานอาจจะไม่เทียบเท่ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของวัสดุก็สำคัญ เพราะวัตถุดิบในปัจจุบัน ธรรมชาติก็เริ่มจะหมดไป เลยต้องทำให้กลุ่มผู้ผลิตจำเป็นต้องมีการประยุกต์ในเรื่องของวัสดุทดแทน หรือการผสมผสานกับวัสดุชนิดอื่นเพื่อความเหมาะสมกับงาน และความอยู่รอด แต่สิ่งที่ตามมาก็อาจจะเป็นเรื่องของคุณค่าทางความงามในตัวผลิตภัณฑ์อาจจะหมดไป แต่ก็เป็นทางออกอีกทางเกี่ยวกับการประยุกต์ในการออกแบบ เพื่อตอบสนองผู้บริโภคและการอยู่รอดของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์ (2533, หน้า 117) ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์หัตถกรรมว่าปัจจุบันผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทยหลายประเภทมีการพัฒนาให้สอดคล้องกับกาลสมัยมากขึ้นในหลายด้าน คือ ด้านหน้าที่ใช้สอย มีการเพิ่มหน้าที่ใช้สอยตามปกติของงานหัตถกรรมบางประเภท ด้านผู้ใช้ มีการใช้ผลิตภัณฑ์ประเภทเดียวกันอย่างทั่วถึง ด้านราคา มีการปรับปรุงให้สูงขึ้นกว่าเดิมจากแหล่งผลิต ด้านขนาดจากปกติมาเป็นขนาดใหญ่และเล็ก เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของ สาวิตรี เจริญพงศ์ (2537, หน้า 120) ได้กล่าวถึงความเปลี่ยนแปลงจากลักษณะเดิมของเครื่องจักสานว่า มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ใช้สอย รูปทรงได้ถูกประยุกต์ให้เข้ากับความต้องการของตลาดและหน้าที่ใช้สอยแบบใหม่

ข้อเสนอแนะ

1. จังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ จังหวัดชลบุรี ควรกำหนดเป็นแผนงานด้านวัฒนธรรมของจังหวัด เพื่อให้การสนับสนุนและยกย่องช่างฝีมือที่ผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านให้เป็นปราชญ์พื้นบ้านมีหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอด ภูมิปัญญาสู่ชาวบ้านและชุมชนที่สนใจ ตลอดจนรณรงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกความภาคภูมิใจและค่านิยมใหม่ต่อผลิตภัณฑ์ หัตถกรรมพื้นบ้านที่เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของบรรพบุรุษ ให้เกิดกับคนในจังหวัด และเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ งานฝีมือเหล่านี้

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีสถานที่ถาวรเพื่อรวบรวมผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านทุกชนิดไว้ด้วยกัน ตลอดจนมีการบันทึกขั้นตอนวิธีผลิตงานหัตถกรรมที่ทรงคุณค่าเหล่านี้ไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้คนรุ่นหลัง ได้มีเอกสารตำราศึกษาต่อไป

3. ชุมชนต้องมิจิตสำนึกร่วมกันในการรณรงค์ใช้สิ่งของเครื่องใช้ที่ผลิตขึ้นจากงานหัตถกรรมไทย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการร่วมกันอนุรักษ์ไม่ให้ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าเหล่านี้สูญหาย ช่วยกันสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมไปสู่ ลูกหลาน แต่อย่างไรก็ตามมิให้เชื่อว่าจะให้เลิกใช้นวัตกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นมาใหม่ไปเสียทั้งหมด ควรใช้สติพิจารณาดูว่า หากยังใช้สิ่งของที่ผลิตขึ้นจากภูมิปัญญาเดิมแล้วไม่มีผลกระทบอะไรต่อวิถีชีวิตเราก็ควรที่จะเลือกใช้

ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบผลิตภัณฑ์หัตถกรรมเครื่องจักสานร่วมกับงานหัตถกรรม พื้นบ้านอื่น ๆ ในเขตจังหวัดพระนครศรีอยุธยาและ จังหวัดชลบุรี หรือพื้นที่อื่น ๆ ในภูมิภาคต่างๆ

2. ควรศึกษาวิจัยถึงการสืบสานคุณค่าของผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานในภูมิภาคต่างๆทั้งภาคกลาง เหนือ ใต้และภาคอีสาน เพื่อให้มีคุณภาพที่ดีและสามารถส่งออกได้ ในด้านต่าง ๆ ที่มีผลต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ใกล้เคียง

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2546).แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์หัตถกรรมไทย. สำนักพัฒนาอุตสาหกรรม ในครอบครัวและหัตถกรรม กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม

คณะกรรมการอำนวยการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์แห่งชาติ.(2555).แนวทางและหลักเกณฑ์การคัดสรรสุดยอด หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ปี พ.ศ.2555

นิรัช สุตสังข์.(2548).ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม.กรุงเทพฯ:โอเดียนสโตร์

มานิช กงกะนันท์.(2538).รายงานวิจัย การรวบรวมและศึกษาเครื่องจักสาน จ.ราชบุรี.กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ การพิศอาร์ท.

วิบูลย์ ลี้สุวรรณ.(2538). ศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน. กรุงเทพฯ: พับลิคิสิเนสพริ้นท์.

วิวัฒน์ชัย บุญศักดิ์. (2532). ศิลปหัตถกรรมไทย. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

ศักดิ์ชาย ลิกขา.(2552).รูปแบบและวิธีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์ทำประมงในแถบลุ่มน้ำโขง.งบประมาณตาม โครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

อุดมศักดิ์ สาริบุตร. (2549). เทคโนโลยีผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.